

วิถีการดำเนินชีวิตของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

(The Way of Life of The Youths in Foster Home :
A Phenomenological Study.)

วรกร ทรัพย์วิระพรรณ*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ ฮัสเซิร์ล (Husserl) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์วิถีการดำเนินชีวิตตามประสบการณ์การรับรู้ของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เยาวชนชายวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 2 คน และผู้ให้ข้อมูลเสริม คือ เจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์จำนวน 2 คน และพี่เลี้ยงประจำบ้านอีกจำนวน 1 คน คำถามการวิจัย คือ เยาวชนในสถานสงเคราะห์ให้ความหมายเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ว่าอย่างไร และเยาวชนมีประสบการณ์การรับรู้ต่อวิถีการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์อย่างไร

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) นอกจากนี้

ผู้วิจัยยังใช้การสังเกตโดยตรง (Direct Observation) ร่วมด้วย วิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนของ โคลัยซ์ซี (Colaizzi) และนำเสนอประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลในภาพรวมผลการวิจัยเป็นดังนี้

1. เยาวชนผู้ให้ข้อมูลรับรู้ความหมายของวิถีการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์เยาวชน ประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ 1) การดำเนินชีวิตที่เริ่มต้นจาก การพลัดพรากจากครอบครัว 2) การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น และ 3) การอยู่เพื่ออนาคต ซึ่งประกอบด้วย 2 ประเด็นย่อย คือ (1) ภาพฝันในชีวิต และ (2) อนาคตที่วาดหวัง

2. เยาวชนผู้ให้ข้อมูลเล่าถึงประสบการณ์ชีวิตและความทรงจำต่าง ๆ ที่ตนประสบ ขณะใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์ โดยแบ่งเป็น 5 ประสบการณ์หลักที่สำคัญคือ 1) ความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ 2) การหนีเรียน ไปอยู่วัด 3) เลือกรักสถาบัน 4) หนีเที่ยวกลางคืน และ 5) การตัดสินใจปัญหาด้วยกำลัง

*อาจารย์ประจำภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จ.ชลบุรี

ผลการวิจัยนี้ ทำให้เข้าใจถึงการให้ความหมาย เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ตามประสบการณ์การรับรู้ อันจะเป็นแนวทางในการแสวงหากระบวนการ และรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของเยาวชนอย่างแท้จริงต่อไป

คำสำคัญ: วิถีการดำเนินชีวิต / เยาวชนในสถานสงเคราะห์ / ปรัชญาการณวิทยา

Abstract

The purpose of this qualitative research was to study a phenomenon, according to Husserl's theory, about how the youths in a foster home perceived their way of life. The key informants were two youths in the foster home, over 15 years of age and the sub-informants were two social workers and a home caretaker. The research questions were: 1) How the youths in a foster home interpreted the meaning of their way of life? And 2) How they perceived their way of life as they were in the foster home?

The data were collected by using in-depth interviews, informal interviews, and direct observations. Data were analyzed by Colaizzi's analysis method.

The youths described their way of life's meaning along 3 dimensions, 1) their lives begin by learning their families; 2) they have to live with others; and 3) they have to live for their future, which lives' image and future expectations.

The youths described their lives in the foster home, as 5 experiences, which were: 1)

conflicting with staff; 2) cutting classes to live in the temple; 3) passionate loyalty to the in own institution; 4) night roaming; and 5) using physical to solve problems

The results revealed how two youths, living in the foster home perceived their way of life, which assisted us to understand their perceptions and their feelings. Thus, suitable strategies to improve their behaviors and to fulfill their needs could be considered.

Keywords: The way of life/ The youths in foster-home / Phenomenology

บทนำ

การเจริญเติบโตของเด็กและเยาวชนต้องอาศัยระบบชีวิต และครอบครัว เป็นพื้นฐานเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ต้องอาศัยดินดี มีผู้คอยรดน้ำพรวนดิน จึงจะสามารถเจริญเติบโตได้อย่างสมบูรณ์ แต่ขณะเดียวกัน เด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อย ที่ประสบปัญหานานาประการไม่ว่าจะเป็นเด็กกำพร้า ถูกทอดทิ้ง เร่ร่อน อนาคตไร้ที่พึ่ง ครอบครัวยากจน ขาดแคลน ประพฤติตนไม่เหมาะสมกับวัยหรือบิดา มารดา ผู้ปกครองให้การอุปการะเลี้ยงดูไม่เหมาะสม เด็กเหล่านี้เปรียบเสมือนต้นไม้ที่อ่อนแอ ที่ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อให้กลับกลายเป็นต้นไม้ที่เจริญเติบโตงอกงามขึ้นมาได้

จากการสำรวจข้อมูลของ โครงการติดตามสถานการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด พบว่าอัตราที่ทารกถูกทิ้งต่อจำนวนประชากรแสนคน สูงถึงร้อยละ 7.43 คน คิดเป็นตัวเลขสรุปได้ว่าตลอดทั้งปีมีทารกถูกทิ้ง 700 – 800 คน หรือเฉลี่ยทารกถูกทิ้งวันละ 2 คน (สถาบันรามจิตติ, 2549) และ ข้อมูลจากกระทรวงการพัฒนาสังคมและ

ความมั่นคงของมนุษย์ รายงานสถานการณ์เด็ก ถูกทอดทิ้งระหว่างปี 2547-2548 จำนวน 1,975 คน ซึ่งถูกทิ้งไว้ที่โรงพยาบาล ทิ้งไว้กับผู้รับจ้างเลี้ยง และทิ้งในพื้นที่สาธารณะ (สถาบันวิจัย ประชากรและสังคม, 2549) สำหรับเด็กเร่ร่อน ได้มีการประมาณการว่า ทั่วประเทศมีเด็กเร่ร่อน ประมาณ 30,000 คน ซึ่งมีหน่วยงานภาครัฐและ องค์การพัฒนาเอกชนดูแลอยู่ประมาณ 5,000 คน (อัญมณี บุรณานนท์, ม.ป.ป.) ส่วนในด้านปัญหา ความยากจน ตามกรอบของสำนักงาน คณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ พบว่า ในปี 2547 ประเทศไทยมีคนจน ประมาณ 7.1 ล้านคน เมื่อนำตัวเลขคนจน ดังกล่าวมาเปรียบเทียบกับสัดส่วนกับประชากร ทั้งประเทศกับประชากรวัยเด็กและเยาวชน (0-24 ปี) จะประมาณได้ว่ามีจำนวนเด็กและเยาวชน ที่มีความยากจนประมาณ 2,769,000 คน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2549)

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น นับว่ามีปริมาณ ที่ค่อนข้างสูง สถานสงเคราะห์เยาวชน เป็น หน่วยงานภาครัฐ ที่รองรับปัญหาที่เกิดขึ้นจาก สังคม ดังนั้น ในการดำเนินการต่างๆ จึงยากต่อการ แก้ปัญหาได้ทันทั่วถึง ปัจจุบัน สถานสงเคราะห์ เริ่มมีการปรับปรุงรูปแบบให้สามารถเอื้อต่อความ ต้องการของเด็กในทุกด้านมากขึ้น โดยคำนึงถึง พัฒนาการของเด็ก และแสวงหากระบวนการ ที่เหมาะสมในการอุปการะเด็กให้มีประสิทธิผล สูงสุด กล่าวคือ สถานสงเคราะห์เยาวชน ได้ดำเนินการให้บริการช่วยเหลือแก่เด็กและ เยาวชน โดยไม่แยกว่าเป็นเด็กประเภทใด จึงมีการ อุปการะทั้งเด็กเร่ร่อน เด็กกำพร้า เด็กยากจน ฯลฯ เพื่อให้ความช่วยเหลือทางสวัสดิการสังคม ปัจจัยสี่ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต สนับสนุนด้าน

การศึกษา ให้การดูแลสุขภาพพยาบาล และส่งเสริม กิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ นอกจากนี้ สถาน สงเคราะห์ยังสนับสนุนให้มีการฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ทั้งภายใน และภายนอก เพื่อส่งเสริมพัฒนาเด็กให้มีจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาที่มั่นคง พร้อมทั้งจะ ออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอก ได้อย่างมีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม สถานสงเคราะห์หนึ่ง ๆ ต้องรับ อุปการะเด็กและเยาวชนเหล่านี้จำนวนมาก พี่เลี้ยง หรือผู้ปกครองเด็ก หนึ่งคนต้องดูแลเด็กและ เยาวชน อย่างใกล้ชิด 20-25 คน โดยประมาณ จึงมีความเป็นไปได้ยากที่จะให้ความอบอุ่น ทั้งกายและใจ ได้ทั่วถึงทุกคน ดังนั้นจึงปรากฏ ปัญหาต่างๆ เกิดขึ้น ทั้งปัญหาการหนีเรียน ดัดเกม หนีเที่ยวยามวิกาล ทะเลาะวิวาท ฯลฯ เมื่อเกิดปัญหา ดังกล่าวขึ้น เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ต่างพยายาม หาหนทางแก้ไข ทั้งจัดอบรมวินัย อบรมจริยธรรม และกลยุทธอื่น ๆ อีกมากมาย เพื่อให้เด็กและ เยาวชนได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการทางที่ เหมาะสม ซึ่งกลวิธีในการแก้ปัญหาดังกล่าว อาจใช้ได้ในระดับหนึ่ง แต่ในความเป็นจริงปัญหา ของเด็กและเยาวชนเหล่านี้มีความซับซ้อนมากนัก เนื่องจาก ภูมิหลังของเด็กและเยาวชนแต่ละคน มีที่มาจากสภาพการณ์ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ เด็กและเยาวชนบางคนเป็นเด็กกำพร้าถูกทอดทิ้ง เด็กเหล่านี้จะขาดความรัก ความอบอุ่น ดังนั้น การช่วยเหลือต้องเน้นที่การดูแลทางด้านจิตใจ เพื่อทดแทนสิ่งที่ขาดหายไปในช่วงต้นของชีวิต ส่วนเด็กและเยาวชนที่เร่ร่อน มักจะมีปัญหาจาก การได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัว ขาดปัจจัยสี่ที่จำเป็นสำหรับการดำเนินชีวิต การช่วยเหลือจะต้องเอื้อด้านปัจจัยสี่ เป็นเบื้องต้น (นิตยา กัทธลิระพันธุ์, 2535) สำหรับเด็กและ เยาวชนที่มาจากครอบครัวยากจนมาก จะได้รับ

ผลกระทบโดยตรงจากการที่ครอบครัว ต้องตกอยู่ในภาวะยากจน ขาดโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาและการศึกษา การให้ความช่วยเหลือจึงเป็นการช่วยในด้านสิ่งของหรือเงิน ให้ที่พักอาศัยและการศึกษาฝึกอบรมต่างๆ เป็นต้น (กมลินทร์ พินิจภูวดล, 2541) นอกจากภูมิหลังของเด็กและเยาวชนที่ต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งแล้ว ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งเจ้าหน้าที่และพี่เลี้ยง ต้องทำความเข้าใจถึงพัฒนาการของเด็กและเยาวชนในแต่ละช่วงวัยอย่างลึกซึ้งด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถเข้าใจปัญหาที่แท้จริงการดำเนินงานของสถานสงเคราะห์เยาวชน มีวัตถุประสงค์ เพื่ออุปการะเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนกำพร้า อนุบาลไว้ที่พึ่ง ยากจนมีปัญหาครอบครัว โดยบริการด้านปัจจัยสี่ การศึกษาสามัญ และฝึกวิชาชีพ ตลอดจนการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ทั้งภายในและภายนอก เพื่อสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาเด็กในความอุปการะให้มีจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญาที่มั่นคง พร้อมที่จะออกไปใช้ชีวิตในสังคมภายนอก เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติสืบไป

ลักษณะการให้บริการในสถานสงเคราะห์ ๗ พอสรุปได้ 8 ด้าน คือ (1) บริการด้านการเลี้ยงดูเด็ก โดยดูแลเรื่องสิทธิพื้นฐาน สถานะในสังคม ให้บริการด้านปัจจัยสี่ จัดเจ้าหน้าที่ดูแลให้ความรักความอบอุ่น และคำแนะนำปรึกษา เสมือนบิดามารดาที่แท้จริง (2) บริการด้านการรักษาพยาบาล มีการจัดเจ้าหน้าที่พยาบาลในสถานสงเคราะห์ เพื่อให้บริการแก่เด็กที่เจ็บป่วย การดูแลสุขภาพ สุขอนามัยเด็ก การสร้างภูมิคุ้มกันโรค และสิทธิในการรักษาพยาบาล (3) บริการด้านการศึกษา ได้มีการจัดการศึกษาให้เด็กในความอุปการะทุกคนตามความเหมาะสม ตั้งแต่ระดับชั้นเด็ก พัฒนาการช้า จนถึงระดับปริญญาตรี โดยส่งเด็กออกไปศึกษาภายนอกสถานสงเคราะห์ โดยมี

ข้าราชการเจ้าหน้าที่เป็นผู้ประสานงานติดตามดูแลให้คำแนะนำปรึกษาและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาของเด็กทุกคนอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง รวมทั้งเรื่องการสอนเสริมการศึกษานอกห้องเรียน บริการด้านห้องสมุด คอมพิวเตอร์ (4) บริการด้านการฝึกอาชีพ จัดให้มีการฝึกอาชีพภายในสถานสงเคราะห์ และส่งฝึกอาชีพที่ศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด สำหรับเด็กที่ไม่สามารถศึกษาสายสามัญได้ เพื่อให้เด็กมีความรู้ในการประกอบอาชีพต่อไป (5) บริการด้านสังคมสงเคราะห์ โดยวิธีการสังคมสงเคราะห์เฉพาะราย และกลุ่มชน เพื่อให้ความรักความอบอุ่น การฟื้นฟูจิตใจ รวมถึงการแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมที่เป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม (6) บริการด้านนันทนาการทางสถานสงเคราะห์จะมีการ จัดกิจกรรม โครงการชมรมต่าง ๆ อาทิ ดนตรี กีฬา ทั้งภายในและภายนอกสถานสงเคราะห์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กในด้านจิตใจ อารมณ์ สังคมและสติปัญญา อันเป็นพื้นฐานให้เด็กสามารถพึ่งตนเองได้ และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีต่อไปในอนาคต (7) บริการด้านการจัดหางาน โดยจัดหางานให้เด็กที่สำเร็จการศึกษาที่มีความพร้อม และมีอายุพ้นเกณฑ์การให้การสงเคราะห์ ตามความถนัดและความสามารถของเด็ก และ (8) บริการด้านการติดตามผล โดยดำเนินการติดตามผลเด็กที่พ้นการอุปการะทางไปรษณีย์ โทรศัพท์หรือเยี่ยมเยียนเพื่อปรับสภาพความเป็นอยู่การประกอบอาชีพและอื่น ๆ

ในปัจจุบันสถานสงเคราะห์ กำลังได้รับการพัฒนาศักยภาพในการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนให้ครอบคลุมและทั่วถึง อีกทั้งมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ให้น่าอยู่ ปรับเปลี่ยนนโยบายและรูปแบบการดูแลเด็กให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและ

ความต้องการของสังคม จัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งร่างกายและจิตใจ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้เมื่อพ้นเกณฑ์ออกจากสถานสงเคราะห์ ถึงกระนั้นก็ตามปัญหาในสถานสงเคราะห์ก็ยังคงเกิดขึ้นเหมือนเดิม ทั้งปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว การชกต่อยตีกัน ปัญหาการติดยาเสพติด เป็นต้น และจากการลงภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาปรากฏการณ์ในเบื้องต้นของผู้วิจัย พบว่า ปัญหาที่เจ้าหน้าที่พบคือปัญหาการชกต่อย ปัญหาการหนีเรียน ปัญหาเที่ยวเตร่ยามค่ำคืน และปัญหาดุดม เมื่อพิจารณาถึงแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น เจ้าหน้าที่ได้ดำเนินการ พบว่า การแก้ไขปัญหานั้นส่วนใหญ่จะเป็นการแก้ไขในภาพรวม หรือเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นปัญหา โดยขาดการศึกษาและทำความเข้าใจสภาพการณ์ของสาเหตุปัญหาอย่างลึกซึ้ง จากตัวเยาวชนแต่ละคน รูปแบบของการแก้ไข จึงเป็นไปในลักษณะของการจัดอบรมให้ความรู้ด้านกฎหมาย และอบรมจริยธรรม เป็นต้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ก่อนดำเนินการวางแผนแก้ไขปัญหาพฤติกรรมต่าง ๆ ของเยาวชนในสถานสงเคราะห์นั้น ควรมีการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจถึงประสบการณ์ของเยาวชนแต่ละคนให้ลึกซึ้ง ทั้งนี้เพื่อจะทำให้ทราบถึงสาเหตุของปัญหาที่แท้จริงตามธรรมชาติของเยาวชนแต่ละคน ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าเยาวชนแต่ละคน มีความเป็นตัวของตัวเองและมีศักยภาพในตัวที่สามารถจะพัฒนาตนเองต่อไปได้ ดังนั้น การทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความหมายของวิธีการดำเนินชีวิต จากประสบการณ์ในสถานสงเคราะห์ จะช่วยให้สามารถทำความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาที่แฝงเร้นอยู่ในจิตใจได้อย่างแท้จริง

การได้มาซึ่งความรู้ ที่มาจากมุมมองการรับรู้ในบริบทของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นโดยตรง

ควรจะได้มาจากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ชีวิตของบุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์นั้น ๆ ซึ่งมีการรับรู้ตามมุมมองในฐานะของผู้ที่มีประสบการณ์ตรง ผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือเยาวชน ก่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจสภาพปัญหาในเบื้องลึกของจิตใจเยาวชนได้อย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่แนวทางการจัดรูปแบบการดูแลช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาจิตใจหรือพฤติกรรมให้สอดคล้องกับธรรมชาติและความต้องการของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ได้อย่างเหมาะสม

คำถามการวิจัย

เยาวชนในสถานสงเคราะห์ให้ความหมายเกี่ยวกับวิธีการดำเนินชีวิตของตนอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อบรรยายการให้ความหมายของวิธีการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ ในมุมมองของเยาวชนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์

ขอบเขตของการวิจัย

1. พื้นที่ในการวิจัย เป็นสถานสงเคราะห์เด็กและเยาวชนแห่งหนึ่งในเขตจังหวัดภาคกลาง ซึ่งผู้วิจัยได้ขออนุญาตลงพื้นที่ทำการวิจัยแล้ว โดยผ่านกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยเลือกศึกษากับเยาวชนในสถานสงเคราะห์ที่คิดว่าให้ข้อมูลได้ดีที่สุด โดยกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1.1 เป็นเยาวชนที่มีพฤติกรรมโดดเด่นมากที่สุด เช่น เยาวชนที่มีพฤติกรรม หรือ ประวัติ

การกระทำ อันก่อให้เกิดความรู้สึกนึกใจแก่เจ้าหน้าที่เป็นต้น

1.2 เป็นเยาวชนที่เป็นเด็กโต ทั้งนี้หมายถึง เป็นผู้ที่เริ่มเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์ตั้งแต่ยังเด็ก จนโต กล่าวคือ ใช้ช่วงชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์นาน ซึ่งพอจะอนุมานได้ว่า น่าจะผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ในสถานสงเคราะห์มามากพอ

1.3 เป็นเยาวชนต้องสมัครใจ และแสดงถึงความรู้สึกเต็มใจที่จะเล่าประสบการณ์อย่างเปิดเผย อีกทั้ง ยินยอมให้ผู้วิจัยสามารถบันทึกเสียงขณะสนทนาได้

จากคุณลักษณะดังกล่าว จึงได้เยาวชนที่ให้ข้อมูลหลักแก่ผู้วิจัยจำนวน 2 คน คือ “ต้น” และ “โย” (นามสมมุติ) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

“ต้น” เด็กผู้ชายอายุ 16 ปี บ้านเกิดอยู่จังหวัดสุพรรณบุรี ปัจจุบันกำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนมัธยมประจำอำเภอแห่งหนึ่ง ก่อนที่ต้นจะมาใช้ชีวิตอยู่ในสถานสงเคราะห์มานานกว่า 11 ปี ต้นได้เคยใช้ชีวิตอยู่ในสถานรับเลี้ยงเด็กอ่อนมาก่อนเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 4 ปี ต้นกำพร้าพ่อมาตั้งแต่เกิด และแม่อีกมาเสียชีวิตจากไปด้วยโรคร้าย ตั้งแต่ต้นอายุได้ไม่ถึง 10 ปี ต้นถูกพามาอยู่ในสถานสงเคราะห์โดยมีน้องชายวัยใกล้เคียงกันมาอยู่ด้วย 1 คน ด้วยความเป็นคนที่มีรูปร่างใหญ่ เสียงห้าว ไม่เกรงกลัวใคร จึงถูกมอบหมายจากพ่อบ้าน ให้เป็นผู้ดูแลสมาชิกในบ้านกว่า 20 ชีวิต ต้นเคยถูกลงโทษจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในหลายกรณี เช่น หนีเรียน ก้าวร้าวชกต่อย หนีออกไปดื่มสุราในยามวิกาล เป็นต้น ถึงแม้ว่าต้นจะบ่นว่าเรียนไม่รู้เรื่องบ้าง เรียนไม่ทันเพื่อนบ้าง โดนเรียนบ้าง แต่ต้นก็ไม่เคยสอบตกขนาดต้องเรียนซ้ำชั้น ต้นมีความมุ่งมั่นว่าจะเรียนให้จบอาชีวะ เพื่อทำงานเป็นช่างไฟฟ้า

และปรารถนาอยากมีร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นของตนเอง

“โย” เด็กหนุ่มอายุ 20 ปี บ้านเกิดอยู่จังหวัดน่านเป็นชาวเขา ด้วยเหตุที่ทางบ้านมีฐานะยากจนมาก จึงฝากให้รัฐบาลช่วยสงเคราะห์เลี้ยงดู และได้ถูกส่งมาอยู่ในสถานสงเคราะห์เยาวชนชายแห่งนี้ ตั้งแต่มีอายุได้ 7 ปี ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในชั้น ปวช. ปีสุดท้าย สาขาช่างยนต์ โยเป็นเด็กขยัน ชอบใช้เวลาว่างในช่วงปิดเทอมหรือวันหยุดเสาร์-อาทิตย์แอบหนีไปหางานพิเศษทำโดยเป็นช่างตามอู่รถต่าง ๆ และเนื่องจาก โยเป็นเด็กที่ใฝ่รู้ ขยันเรียน ทางสถานสงเคราะห์จึงส่งให้เรียนจนถึงที่สุดตามที่ต้องการ ถึงแม้ว่าจะมีอายุพ้นเกณฑ์ บรรลุนิติภาวะ ที่สามารถออกไปใช้ชีวิตตามลำพังได้แล้วก็ตาม โยปรารถนาอยากจะได้เรียนให้จบ ปวส. ในสาขาเดียวกัน จบแล้วตั้งใจจะไปเป็นพนักงานซ่อมรถยนต์ที่ศูนย์รถยนต์โตโยต้า ซึ่งทางศูนย์รถยนต์โตโยต้า เคยได้ทาบทาม โยไว้แล้วเมื่อครั้งที่เป็นนักศึกษาฝึกงาน

ส่วนเจ้าหน้าที่สังคมสงเคราะห์อีก 2 คน และ พี่เลี้ยงประจำบ้าน อีก 1 คน ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่

2. การกำหนดเวลาที่เหมาะสม เนื่องจากพื้นที่ทำวิจัย เป็นหน่วยงานที่อยู่ในการกำกับดูแลของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ดังนั้นการที่จะเข้าไปดำเนินการศึกษาวิจัยกับเยาวชนดังกล่าวได้ ต้องทำการขออนุญาตอย่างเป็นทางการจากอธิบดีที่รับผิดชอบก่อน อย่างไรก็ตาม ในช่วงระหว่างรอผลการอนุญาต ผู้วิจัยได้ลงไปสัมผัสสภาพพื้นที่ที่อย่างไม่เป็นทางการก่อนเพื่อศึกษาสภาพพื้นที่ และสร้างสัมพันธภาพล่วงหน้า หลังจากได้รับการอนุญาตอย่างเป็นทางการแล้ว ผู้วิจัยจึงทำแผนกำหนดวันเวลาเพื่อขออนุญาตผู้ปกครองสถานสงเคราะห์ ฯ

เข้าไปศึกษาในพื้นที่ ต่อไป อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยสามารถกำหนดวันเข้าไปทำการเก็บข้อมูล ได้เฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์หรือวันหยุดนักขัตฤกษ์ เท่านั้น เนื่องจากช่วงวันจันทร์ – ศุกร์ เด็กทุกคน ต้องไปโรงเรียนจึงไม่มีใครอยู่ให้ข้อมูล โดย ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2549 ถึง เดือน มีนาคม 2550

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิถีการ ดำเนินชีวิตของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ตาม ประสบการณ์การรับรู้ อันจะเป็นแนวทางในการ แสวงหากระบวนการ และรูปแบบ ที่เหมาะสม ในการให้ความช่วยเหลือ แก่ไข หรือ พัฒนา พฤติกรรมของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ ของเยาวชน อย่างแท้จริง

2. ข้อค้นพบจากการศึกษาจะนำไปสู่ การสร้างองค์ความรู้ แนวทางการพัฒนา และการ ศึกษาวิจัย แก่ผู้ที่สนใจ และผู้เกี่ยวข้องกับการ พัฒนาเยาวชน ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ ปราบกฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ ฮัสเซิร์ล (Husserl) โดยมุ่งทำความเข้าใจความหมายความคิด ความรู้สึก ตามการรับรู้ของประสบการณ์ (Lived Experience) วิธีการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ เยาวชน ทั้งนี้ ผู้วิจัย จะไม่นำประสบการณ์หรือ ความรู้ที่มีมาก่อน ไปใช้ในการตีความหมาย ประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล (Bracketing) ผู้วิจัยจะทำการสืบค้นปราบกฏการณ์โดยตรง วิเคราะห์และพรรณนาปราบกฏการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างเป็นอิสระมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1. การเตรียมความพร้อมของผู้วิจัย

1.1 การเตรียมความรู้ด้านเนื้อหา และ แนวความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับประสบการณ์ การดำเนินชีวิตของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ เยาวชน ได้แก่ แนวคิดการวิจัยเชิงปราบกฏการณ์ วิทยา เยาวชนที่ตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก และ การสงเคราะห์เด็กและเยาวชน ทั้งนี้เพื่อเป็น แนวทางในการสร้างข้อคำถามการสัมภาษณ์ที่ สามารถค้นหาคำตอบในระดับลึก และได้เนื้อหา ครอบคลุมประเด็นที่ตามจุดมุ่งหมาย

1.2 การเตรียมความรู้ด้านระเบียบวิธี วิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีปราบกฏการณ์วิทยาตาม แนวคิดของ ฮัสเซิร์ล (Husserl, 2005) และ การวิเคราะห์ข้อมูล ตามขั้นตอนของ โคลไลซซี่ (Colaizzi, 1978 cited in Streubert & Carpenter, 2003) ตลอดจน แนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิง คุณภาพ ได้แก่ เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก และ การสังเกต

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การติดต่อกับสถานที่ทำวิจัย และการขอ อนุญาตลงปฏิบัติการวิจัย

2.1 การเก็บข้อมูลเบื้องต้น

2.1.1 ผู้วิจัยทำการนิยามคำถาม การวิจัยคร่าว ๆ ก่อน จากการศึกษาข้อมูลสภาพ ปัญหาเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่ในสถานสงเคราะห์

2.1.2 ลงภาคสนาม เพื่อศึกษาข้อมูล เบื้องต้นยังพื้นที่ที่เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อตรวจสอบ คำถามการวิจัยในเบื้องต้นว่ามีความเหมาะสมหรือ เป็นไปได้ในการวิจัยหรือไม่เมื่อปรับเปลี่ยนหรือ ปรับปรุงคำถามการวิจัยให้เหมาะสม

2.1.3 ทำการศึกษาเอกสารวรรณกรรม และแนวคิดที่เกี่ยวข้องประเด็นที่ศึกษาและให้ สอดคล้องกับคำถามการวิจัยที่ได้จากภาคสนาม

2.2 การเก็บข้อมูลจริงในภาคสนาม

2.2.1 ดำเนินการศึกษาวิชาয়ยังภาคสนาม อีกครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายของ การศึกษา และที่สำคัญเป็นการค้นหาความหมาย ตามประสบการณ์การรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล โดยที่ ผู้วิจัยจะต้องไม่นำความรู้ที่มีอยู่จากการศึกษา เบื้องต้นมาปะปนกับข้อมูลที่ได้หรือนำมาตีความ จากข้อมูลที่ได้ในภาคสนามเด็ดขาด (Study first-order constructs and bracket the theories) ทั้งนี้ผู้วิจัยอาจดำเนินการหลายรอบ เพื่อให้ได้ ข้อมูลสมบูรณ์ที่สุดตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามนี้ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต

2.2.2 ทำความเข้าใจกับความหมายตาม ประสบการณ์การรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล (Construct second-order construct)

2.2.3 การตรวจสอบผลของผู้วิจัยข้อมูล ที่ได้มาทั้งหมดอย่างละเอียดเพื่อตรวจสอบว่า ได้ละเลยส่วนใดที่เป็นจุดสำคัญ (key word) ของเนื้อหาหรือไม่แล้วทำการปรับปรุงให้สมบูรณ์

2.2.4 ความสัมพันธ์ของร่องรอยหรือ หลักฐาน ต่าง ๆ ทั้งหมดที่ได้จากภาคสนาม ทั้งจากการสัมภาษณ์ และจากสิ่งที่สังเกตได้ เช่น ภาพวาด หรือวรรณกรรมต่าง ๆ ซึ่งถือเป็น ประสบการณ์การรับรู้ของผู้ให้ข้อมูลกับการศึกษา ปรากฏการณ์วิทยา มาอธิบายเชื่อมโยงกับแนวคิด ต่าง ๆ ที่มีอยู่

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิง ปรากฏการณ์วิทยาตามแนวของ ฮัสเซิร์ล(Husserl)

โดยผู้วิจัยประยุกต์ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาของ โคลไลซซี่ (Colaizzi, 1978 cited in Streubert & Carpenter, 2003) ซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเก็บ รวบรวมข้อมูล

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

ก่อนทำการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ได้มีขออนุญาตจากหน่วยงานต้นสังกัดตามลำดับขั้นตอน อย่างเป็นทางการ และก่อนการสัมภาษณ์ ได้มีการสร้างสัมพันธภาพที่ดีเพื่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูลและสอบถาม ความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ให้ข้อมูล ทุกราย ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับ วัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวม ข้อมูล การขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ จำนวนครั้งในการสัมภาษณ์ ระยะเวลาและสถานที่ ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การขอให้ตรวจสอบความ ถูกต้องของข้อมูล การมีสิทธิตอบหรือไม่ตอบ คำถาม การไม่เปิดเผยข้อมูลใด ๆ ที่เกี่ยวข้องถึง ผู้ให้ข้อมูล การรักษาความลับของข้อมูลโดยเก็บ ไว้ในที่ปลอดภัย และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ข้อมูลดิบของผู้ให้ข้อมูลจะถูกทำลายทันที นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ ชักถามข้อข้องใจเพิ่มเติมจนกระทั่ง และ มีเวลาในการคิดทบทวนก่อนตัดสินใจให้คำตอบ ด้วยความสมัครใจ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของ ข้อมูลโดย การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่มี ประสบการณ์ตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ เยาวชนในสถานสงเคราะห์เยาวชน ที่เป็น เด็กโตเนื่องจากมีประสบการณ์การรับรู้การใช้ชีวิต ในสถานสงเคราะห์มานาน นอกจากนี้ยังมีการ ตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล ได้แก่

การบันทึกเทป การบันทึกภาคสนาม และการบันทึกช่วยจำ เพื่อประเมินความถูกต้องของข้อมูล นอกจากนี้ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลบางส่วนทำการตรวจสอบผลการวิเคราะห์เบื้องต้น (Preliminary themes) และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของผลการวิจัยอีกครั้งหนึ่ง

ผลการวิจัย และ บทสรุป

1. ประสบการณ์ชีวิตในสถานสงเคราะห์เยาวชน

จากการสะท้อนภาพประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 ราย พบว่า มีประสบการณ์ชีวิตมากมายที่เกิดขึ้น ทั้งประสบการณ์ที่เหนือการดูแลของเจ้าหน้าที่ และประสบการณ์ที่เกิดขึ้นตามวัยอีกคณะของวัยรุ่น ซึ่งประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึง ได้แก่ (1) ความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ ซึ่งถือเป็นประสบการณ์การรับรู้ที่สืบเนื่องต่อจากความคับข้องใจที่ไม่ให้พบแม่และต้องพลัดพรากจากแม่ เป็นระยะเวลายาวนาน จนในที่สุดแม่ต้องมาจากไป หลังจากออกไปใช้ชีวิตอยู่กับแม่ได้ไม่นาน ในความรู้สึกคับข้องใจตั้งแต่ครั้งนั้นทำให้เกิดเป็นความรู้สึกค้างค้ำอยู่ในจิตใจ กลายเป็นความหวาดระแวงสงสัยในการกระทำ และเกิดความไม่ไว้วางใจ และโกรธเมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด ดังนั้นเหตุการณ์ “ไม่ลงรอย” ระหว่างเจ้าหน้าที่กับ ผู้ให้ข้อมูลจึงเกิดขึ้นเรื่อยมา จนเจ้าหน้าที่คนนั้นได้ย้ายออกจากสถานสงเคราะห์ เหตุการณ์จึงยุติพฤติกรรม การแสดงความรู้สึกดังกล่าว ได้รับการสั่งสมความคับข้องใจมาแต่วัยเด็ก จนเข้าสู่วัยรุ่น (2) การหนีเรียน เกิดขึ้นเนื่องจาก ความรู้สึกเบื่อกับบรรยากาศในการเรียน ถึงแม้ว่าในครั้งแรก ผู้ให้ข้อมูลจะให้เหตุผลว่าเป็นการกระทำไปเพื่อ

“ประชด” เจ้าหน้าที่บางคนก็ตาม แต่หากศึกษาให้ลึกถึงความรู้สึกที่แท้จริงก็จะพบว่า “การโดดเรียนเพื่อไปอยู่วัด” ของผู้ให้ข้อมูลนั้นมีความแตกต่างจากการโดดเรียนของเด็กคนอื่น ๆ ทั่วไป กล่าวคือ เป็นการกระทำเพื่อต้องการที่พึ่งอันจะทำให้เกิดความรู้สึก “สุขทางใจ” ทั้งนี้อาจเนื่องจาก ผู้ให้ข้อมูลเคยมีประสบการณ์การรับรู้ที่ดีจาก วัด หรือ พระภิกษุ ที่สนิทสนมด้วย ตั้งแต่ยังเด็ก อีกทั้งเคยได้รับการอุปถัมภ์ เกื้อกูลช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ ‘แม่ยังมีชีวิตอยู่’ (3) การหนีเที่ยวกลางคืน เป็นการกระทำฝ่าฝืนกฎระเบียบ ของสถานสงเคราะห์ ร่วมกับกลุ่มเพื่อน ๆ เหตุการณ์ในครั้งนี้ถูกเจ้าหน้าที่จับได้ และยอมรับความผิด ด้วยคุณลักษณะที่กล้ารับผิดดังกล่าวทำให้เจ้าหน้าที่มองเห็นถึงบทบาทภาวะผู้นำของผู้ให้ข้อมูล จึงมอบหน้าที่สำคัญให้ดูสมาชิกใน “บ้าน” และถ้าต้องการไปไหนมาไหนในช่วงกลางคืนก็สามารถขออนุญาตได้ (4) การทะเลาะวิวาทระหว่างสถาบัน และตัดสินใจปัญหาด้วยการกำลัง ถือเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นได้ง่ายในช่วงวัยรุ่น ทั้งนี้ธรรมชาติของวัยรุ่นต้องการได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเป็นอย่างมากโดยเฉพาะกลุ่มเพื่อน การได้รับการยอมรับจะช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย เห็นคุณค่าของตนเอง มั่นใจตนเองวัยนี้จึงมักอยากเด่นอยากดัง อยากให้มีคนรู้จักมากมาย อีกทั้งต้องการรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (self esteem) เป็นคนดีและมีประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ทำอะไรได้สำเร็จ (พนม เกตุมาน, 2549) และเป็นลักษณะของการแสดงความโกรธโดยขาดการควบคุมตนเองอย่างเหมาะสมนั้น โสภณัท นุชนาด (2542) ได้อธิบายถึงธรรมชาติของวัยรุ่น ในตอนหนึ่งว่า เมื่อเด็กเติบโตขึ้นสู่วัยรุ่นตอนปลายจะสามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้ ใจเย็นสุขุม

รอบคอบมากขึ้นแต่การแสดงออกของวัยรุ่นแต่ละคนจะแตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมการเลี้ยงดูของบิดามารดาที่มีความเกี่ยวข้องกับบรรยากาศในวัยเด็กของวัยรุ่นซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญ ทำให้เด็กวัยรุ่นกลายเป็นเด็กที่มีปัญหาต่อตนเองและสังคม

กล่าวโดยสรุป ประสบการณ์ทั้งหมดนี้เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่ผ่านมาในชีวิต ประสบการณ์ที่ผ่านมาในความทรงจำจึงเป็นเสมือน “อุปสรรคระหว่างทาง ที่ชักชวนให้แวะเวียน เพื่อทดสอบความเข้มแข็งของจิตใจ” และตราบไคก็ตามที่สถานสงเคราะห์ ยังเป็นเสมือนบ้านหลังหนึ่งของเยาวชนผู้พักพิง บ้านหลังนี้ต้องร่มเย็นพอที่จะสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้กับเยาวชน ทั้งปกป้องให้ปลอดภัย สร้างความอบอุ่น ความไว้วางใจ เข้าใจในความรู้สึกอย่างถ่องแท้ และพร้อมเสมอที่จะ ทำทุกวิถีทางเพื่อให้เยาวชนผู้พักพิงเหล่านี้เกิดความสุข ตลอดจนบ่มเพาะประสบการณ์อันดีงาม เพื่อให้พวกเขาก้าวออกไปอย่างคนที่มีคุณลักษณะ ที่สามารถสร้างสรรค์คุณค่าให้เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมต่อไป

2. การให้ความหมายเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์เยาวชน

เยาวชนผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 2 ราย ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ ผ่านการรับรู้เรื่องราว เหตุการณ์ และความรู้สึกจากประสบการณ์ต่างๆ จำแนกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 เป็นการให้ความหมายเกี่ยวกับประสบการณ์ “การพลัดพรากจากครอบครัว” โดย ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 ราย ได้เล่าถึงเหตุการณ์ที่ตนต้องพลัดพรากจากครอบครัว คือ

1. ประสบการณ์ในอดีต อันเกิดจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ต้องการจัดระเบียบทางสังคม แต่ด้วยวัยเด็ก จึงไม่อาจทำความเข้าใจถึงเหตุผลที่แท้จริง หรือยอมรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นได้ เนื่องจากภาพที่ปรากฏเป็นภาพของความเจ็บปวดทางจิตใจ ที่ฝังลึกอยู่ในความทรงจำยากเกินกว่าจะเยียวยา

2. การพลัดพรากจากบ้านเพื่อแสวงหาโอกาสในชีวิต ทั้งนี้เนื่องจากฐานะทางครอบครัวที่ยากจน “จนไม่มีเงินจะส่งเสียให้ลูกเรียน” เหตุการณ์นี้ เป็นภาวะจำยอมที่มีความหมายต่อวิถีการดำเนินชีวิต เพราะวิถีชีวิตที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงกลับกลายเป็นความหวังของผู้ที่รอคอยอยู่เบื้องหลัง

ดังนั้นจะสังเกตเห็นได้ชัดว่าเหตุการณ์แห่งการพลัดพรากทั้งสองเหตุการณ์ มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงสิ่งที่น่าสนใจคือ ผลของการพลัดพรากจากครอบครัวหรือการสูญเสีย จากเหตุการณ์อันเลวร้ายในชีวิต ก่อให้เกิดความรู้สึกในแง่ลบ ต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง และเป็นความรู้สึกที่เรื้อรัง ยาวนาน อีกทั้งยังฝังลึกอยู่ในความทรงจำ ของผู้ที่ประสบกับเหตุการณ์โดยตรง ภาวะความรู้สึกดังกล่าวถือเป็นเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกคับข้องใจ ทั้งนี้บุคคลที่ไม่สามารถควบคุมความรู้สึกคับข้องใจของตนเองได้ ก็จะเกิดผลกระทบต่อร่างกายจิตใจ และพฤติกรรม หลายอย่าง โดยเฉพาะความรู้สึกทางจิตใจ ลักษณะเช่นนี้ ปรีชา ธรรมา (2547) ได้ให้เหตุผลว่า เป็นลักษณะอาการที่สำคัญที่แสดงถึงความรู้สึกทรมานใจ ถือเป็นการลงโทษทางจิตใจที่บุคคลได้รับ นอกจากนี้ บุคคลที่มีความคับข้องใจสูง โดยเฉพาะความรู้สึกคับข้องใจตั้งแต่ยังวัยเด็ก และไม่สามารถควบคุมตนเองได้ก็จะเกิดพฤติกรรมบางอย่างที่แสดง

ให้เห็นอย่างเด่นชัด เช่น เป็นคนที่มีความลึกลับ มีการตอบสนองที่ไร้ความหมาย จะเป็นคนที่ ไม่สดชื่น โกรธง่าย แสดงความผิดหวัง สิ้นหวัง และไม่พอใจ

ประเด็นที่ 2 เป็นการให้ความหมายเกี่ยวกับ “การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น” จากการศึกษาพบว่า เยาวชนผู้ให้ข้อมูลต่างสะท้อนให้เห็นภาพการอยู่ร่วมกันของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ในลักษณะเดียวกัน คือ การเกิดความรู้สึกที่ดี และมีความสุข เวลาที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน นอกจากนี้ยังเกิดรู้สึกปลอดภัยเหมือนอยู่ “บ้าน”

ความหมายดังกล่าวอาจเกิดจากการที่ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 รายสามารถปรับตัว สร้างการยอมรับในกลุ่มเพื่อนได้ดี มีความสนิทสนมกัน เวลาไปโรงเรียนก็มักจะเล่นกันเฉพาะกลุ่มที่มาจากสถานสงเคราะห์ด้วยกัน เพราะเกิดความคุ้นเคย และไว้วางใจ ลักษณะดังกล่าวอาจเกิดจากกระบวนการจัดการของสถานสงเคราะห์ที่ตระหนักต่อความต้องการพื้นฐานของเด็ก กล่าวคือ สถานสงเคราะห์พยายามเอื้อสิ่งที่จะตอบสนองให้เด็กเกิดความรู้สึก “ขาด” น้อยที่สุด ตั้งแต่การกำหนดให้มีเจ้าหน้าที่ที่ทำหน้าที่เป็น “พ่อ แม่” หรือ “พี่เลี้ยง” ที่คอยดูแลชีวิตความเป็นอยู่ “กิน อยู่หลับนอน” ในบ้านหลังเดียวกัน สนับสนุนด้านปัจจัยสี่อย่างครบถ้วน ไม่ว่าจะเป็น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม บ้านที่พักอาศัย การดูแลสุขภาพพยาบาลและอาหารที่มีประโยชน์ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษา เมื่อเด็กเกิดความรู้สึกไม่สบายใจ ทั้งนี้เพื่อต้องการให้เด็กที่เข้ามาอยู่เกิดความรู้สึกอบอุ่น ปลอดภัย ไม่ถูกทอดทิ้ง เมื่อเด็กโต ก็จัดให้ได้รับการศึกษาอย่างถ้วนหน้า ตามศักยภาพที่เด็กมี และยังมีการจัดฝึกอาชีพเสริม เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ให้สามารถมีความรู้ติดตัวเพื่อไปประกอบอาชีพอิสระได้ (อรัญญา สีมอก, 2535 ; ภูมิชาย ปลั่งอ้วน, 2541)

สอดคล้องกับ ศิริฐิพรรณ เพชรหมื่นไวย (2547) ที่กล่าวว่า บุคคลที่สามารถปรับตัวได้ดีนั้น จะต้องเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจในตนเอง ยอมรับตนเอง สามารถสร้างสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี มีเจตคติที่ดีต่อบุคคลอื่นและต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของสังคม

ประเด็นที่ 3 การให้ความหมายเกี่ยวกับ “อนาคตและความคาดหวัง” ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 รายได้สะท้อนภาพอนาคตของตนเองตามศักยภาพอย่างชัดเจน ตลอดจนสามารถวางแผนการดำเนินชีวิต ที่จะก้าวสู่เป้าหมายอนาคตที่ตนต้องการ และถึงแม้ว่าบางคนประสบกับปัญหานานัปการ เช่น ความรู้สึกเบื่อหน่ายในการเรียน ความเหงา คิดถึงครอบครัว ฯลฯ แต่ความรู้สึกเหล่านี้มิได้บั่นทอนต่อภาพอนาคตที่วาดหวัง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเหตุจูงใจที่มีอิทธิพลเหนือกว่าความรู้สึกอันเป็นอุปสรรคเหล่านั้น อันได้แก่ความฝันที่จะมีครอบครัวที่มีความสุขมีฐานะที่ดีขึ้น ทุกคนในครอบครัวได้อยู่กันพร้อมหน้า และการทำงานเพื่อให้แม่ผิดหวัง เป็นต้น กล่าวคือภาพของมุมมองแห่งการรับรู้ถึงความหมายของวิถีการดำเนินชีวิตของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ นั้นเป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางความรู้สึกและประสบการณ์ที่ได้รับของเยาวชน ตั้งแต่ภาพประสบการณ์ ณ จุดเริ่มต้น ภาพของการดำเนินชีวิตประจำวัน ตลอดจนภาพแห่งอนาคตที่วาดหวัง ภาพความหมายเหล่านี้ ต้องอาศัยเส้นทางที่ “แข็งแกร่ง และทรงพลัง” ของสถานสงเคราะห์ที่จะต้องช่วยพยุห้ขับเคลื่อนต่อไปยังปลายทางที่เยาวชนได้วาดหวังไว้ ด้วยความมั่นคงแข็งแรงพร้อมที่ยืนหยัดต่อสู้ใน “โลกใหม่” ต่อไปได้อย่างมั่นใจและเต็มความภาคภูมิใจ

จากผลการวิจัยทั้งหมดดังกล่าวค้นพบได้ว่า ภูมิหลัง และที่มา ของเยาวชนใน

สถานสงเคราะห์ มีอิทธิพลต่อการให้ความหมายในการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ ซึ่งมีความหมายต่อการกำหนดวิถีการดำเนินชีวิต และความคาดหวังในอนาคต นอกจากนั้นอิทธิพลจากสภาพแวดล้อมในสถานสงเคราะห์ เช่น เจ้าหน้าที่พี่เลี้ยงเพื่อนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในสถานสงเคราะห์ ก็มีอิทธิพลต่อการให้ความหมายที่แสดงถึงความสุข ทุกข์ และการดำรงอยู่เพื่อให้ชีวิตดำเนินต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากข้อค้นพบจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความไวต่อความจริงใจของเจ้าหน้าที่ และรับรู้ความรู้สึกของเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้องได้อย่างบริสุทธิ์ใจ ดังนั้น เจ้าหน้าที่ที่ทำงานกับเด็กและเยาวชนเหล่านี้ ควรตระหนักถึงพันธสัญญา และการกระทำที่มีต่อเด็ก ควรแสดงออกถึงความจริงใจอย่างแท้จริง เพราะจะทำให้เด็กเกิดความเชื่อถือ รู้สึกไว้วางใจ และปลอดภัย

2. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงความรู้สึกของเด็กที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ อธิบายถึงเหตุผล และสาเหตุของการเข้ามาอยู่ให้กระจ่าง เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกคับคั่งในจิตใจ ตลอดจนหากระบวนการในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของเด็ก ให้เกิดความรักในสถานสงเคราะห์ และหมั่นคอย เพื่อให้เกิดความรักและความอบอุ่น ระหว่างเด็กและเจ้าหน้าที่

3. ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนภาพเป้าหมายในการดำเนินชีวิต และความคาดหวังในอนาคตที่ชัดเจน ดังนั้น หากเจ้าหน้าที่ได้ใส่ใจในความคิดเหล่านี้ ก็จะ

เป็นหนทางหนึ่ง ที่จะช่วยให้พวกเขา ได้วางแผนการดำเนินชีวิตที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

4. เนื่องจากพี่เลี้ยงมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตในสถานสงเคราะห์ ดังนั้นควรมีการพัฒนาศักยภาพของพี่เลี้ยง ให้สามารถเป็นที่ปรึกษาทางจิตใจแก่เด็กในความดูแลได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อจะได้เป็นที่พึ่งทางใจ และช่วยแก้ไขปัญหากับเด็ก ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถเข้าใจธรรมชาติของเด็กได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษารั้งนี้ ศึกษาผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์เด่นชัดเพียง 2 ราย ซึ่งยังไม่ครอบคลุมทุกสาเหตุ เช่น การเข้ามาอยู่เนื่องจากเป็นเด็กเร่ร่อนที่รัฐส่งมา หรือการขอเข้ามาอยู่เอง และการมาอยู่โดยไม่รู้ว่าครอบครัวของตนเองเป็นใคร อันเนื่องมาจากถูกทอดทิ้งตั้งแต่เกิดเป็นต้น ดังนั้น หากมีการการศึกษาตั้งแต่สาเหตุของการเข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ ที่มีลักษณะต่างกัน จะทำให้ทราบถึงธรรมชาติทางจิตใจที่แท้จริงของเด็กแต่ละคน แต่ละภูมิภาคได้เป็นอย่างดี

2. ควรมีการศึกษาต่อ ถึงคุณลักษณะของเด็กที่ออกจากสถานสงเคราะห์ไปแล้ว และประสบความสำเร็จในชีวิตหรือหน้าที่การงาน มีความมั่นคงในชีวิตนั้น ว่ามีคุณลักษณะอย่างไร และอะไรเป็นเหตุปัจจัยที่ทำให้เขาเหล่านั้นประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ตลอดจนศึกษาว่า ประสบการณ์ เบื้องหลังมีผลต่อความสำเร็จในชีวิตหรือไม่อย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กในสถานสงเคราะห์ ให้มีทิศทางที่เป็น รูปธรรมชัดเจน และเป็นแบบอย่างที่จะเป็นแรง บันดาลใจ แก่เด็กในสถานสงเคราะห์คนอื่น ๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กมลินทร์ พินิจภูวดล. (2541). *แนวทางและมาตรการในการจัดการศึกษาของเด็กด้อยโอกาส*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- นิตยา กัทลิตระพันธ์. (2535). *รายงานผลการศึกษาวิจัยการศึกษาสถานภาพและนโยบายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนผู้ด้อยโอกาส: เด็กเร่ร่อน. โครงการสตรีและเยาวชนศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตาสิริ โรจนธรรมกุล. (2534). *ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีต่อการเพิ่มการเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีในสถานสงเคราะห์หญิง บ้านเกร็ดตระการ*. ปรินิพนธ์ ค.ม. (จิตวิทยาการปรึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ธรรมมา. (2547). ความคับข้องใจ. ใน *สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับรวมเล่มเฉพาะเรื่องอันดับที่ 5 จิตวิทยาและจิตวิทยาพัฒนาการ*. หน้า 162. กรุงเทพฯ: พัฒนาศึกษา
- พนม เกตุมาน. (2549). *พัฒนาการวัยรุ่น*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2550, จาก http://www.psychlin.co.th/new_page_56.htm
- ภูมิชาย ปลั่งอ้วน. (2541). *การเตรียมความพร้อมเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนออกสู่สังคมภายนอก ของทีมสหวิชาชีพ*. ปรินิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์ศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- รวีวรรณ แก้วทอง. (2539). *ผลของการฝึกพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก้าวร้าวของเยาวชนในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. ปรินิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาคลินิก). นครปฐม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- วิรัตน์ทิพย์พัฒน์. (2542). *การศึกษารายกรณีของเด็กที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในสถานสงเคราะห์เด็กชาย บ้านหนองคาย กรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงแรงงาน และสวัสดิการสังคม*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา. (2538). *ผลของการฝึกอาสนะและสมาธิตามแนวคิดนี้โอฮิวแมนนิสต่อการเพิ่มความเห็นคุณค่าในตนเองของสตรีในสถานสงเคราะห์หญิงบ้านเกร็ดตระการ*. ปรินิพนธ์ ค.ม. (การศึกษานอกระบบโรงเรียน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริจิตพร เพชรหมื่นไวย. (2547). *ผลของกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อการปรับตัวด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนในสถานสงเคราะห์เด็กชายบ้านราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (สาขาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สถาบันรามจิตติ. (2549). โครงการติดตามสภาพการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด. กรุงเทพฯ ๑.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. (2549). การฉายภาพประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2548 – 2568, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุกัญญามัทธนันท์. (2544). เปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มตามทฤษฎีพิจารณาเหตุผล และอารมณ์กับ กิจกรรมกลุ่ม ที่มีต่อความภาคภูมิใจในตนเองของเด็กวัยรุ่นในสถานสงเคราะห์ เด็กหญิงจังหวัดสระบุรี. ปรินิพนธ์ วท.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา). ชลบุรี :บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.

โสภณัท นุชนาถ. (2542). จิตวิทยาวัยรุ่น. ชลบุรี: สถาบันราชภัฏธนบุรี.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2550. จาก <http://www.nesdb.go.th>.

อรรณู สีนมอก. (2535). ทักษะของเจ้าหน้าที่ต่อการฟื้นฟูสมรรถภาพด้านอาชีพสำหรับผู้รับบริการ ในสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง กรมประชาสงเคราะห์. ปรินิพนธ์ สส.ม. (สังคมสงเคราะห์-ศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.

อัญมณี บุรณานนท์. (ม.ป.ป.). การศึกษาสำหรับเด็กในสภาวะยากลำบาก. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2550, จาก <http://www.charuaypontorranin.com>

Moran, D. (2005). *Edmund Husserl : foundation of phenomenology*. Cambridge: Polity Press.

Streubert, H. J. & Carpenter, D. R. (2003). *Qualitative Research in nursing : Advancing the humanistic Imperative*. 2 nd edition. Philadelphia: Lippincott.